

С. Хамініч
Ю. Данько

S. Khaminich
Yu. Danko

ВІДМІННОСТІ В ОЦІНЮВАННІ ВПЛИВУ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

DIFFERENCES IN EVALUATING THE IMPACT OF ENVIRONMENTAL FACTORS ON THE SYSTEMS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES COMPETITIVENESS

Стаття присвячена обґрунтуванню відмінностей в оцінюванні впливу чинників зовнішнього середовища на конкурентоспроможність аграрних підприємств. Визначено актуальність дослідження та його зв'язок з актуальними проблемами розвитку агропродовольчого сектора економіки. Встановлено, що аграрні підприємства, на відміну від господарюючих суб'єктів інших галузей, знаходяться під дією додаткової групи чинників. Запропоновано схему оцінювання впливу груп чинників зовнішнього середовища здійснювати у формі «п'ятикутника NPEST». Обґрунтовано, що група агрокліматичних чинників робить вагомий вплив на формування конкурентоспроможності аграрного підприємства. Визначено основні чинники в межах кожної групи та системи конкурентоспроможності, які відповідають за нівелювання дії кожного чинника. Актуалізовано, що всі системи конкурентоспроможності аграрного підприємства перебувають в стані постійної взаємодії, що приводить до отримання синергетичного ефекту.

Ключові слова: конкурентоспроможність, система забезпечення конкурентоспроможності, аграрне підприємство, чинник зовнішнього середовища, PEST-аналіз, «п'ятикутник NPEST».

Актуальність проблеми (постановка проблеми) та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. В умовах динамічної трансформації економіки України в останні роки, яка була зумовлена різкими коливаннями політичної системи та дією ряду геополітичних чинників, агропромисловий комплекс країни вийшов на новий етап свого розвитку, який з одного боку, характеризується значним економічним проривом, зокрема на міжнародних ринках агропродовольчої продукції, з другого боку, – системною внутрігалузевою кризою. Аналізуючи показники діяльності галузі, можна констатувати той факт, що має місце певна поляризація на основі спеціалізації. Мова йде про те, що виробництво окремих традиційних для сільського господарства України видів агропродовольчої продукції зосереджено у великих інтеграційних утвореннях холдингового типу. Зокрема, до таких належать ряд олійних (соняшник, ріпак) та зернових культур (кукурудза, пшениця, ячмінь). В той же час у 2015 р. понад 50 % продукції тваринництва вироблялося в особистих господарствах населення. В цих умовах для середніх та малих аграрних підприємств (в тому числі фермерських господарств) особливо актуалізується завдання щодо забезпечення власної конкурентоспроможності на ринках агропродовольчої продукції. Ефективність внутрішніх систем конкурентоспроможності безпосередньо залежить від чинників зовнішнього середовища, дія яких, відповідно, має бути врахована при формуванні цих систем.

Враховуючи, що саме малі та середні підприємства роблять найбільший вплив на соціально-економічне становище сільських територій, проблема їх розвитку належить до першочергових завдань державної політики і має безпосередній зв'язок із важливими науково-практичними завданнями розвитку агропромислового комплексу України.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Проблематика забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств широко висвітлена в працях вітчизняних вчених-економістів. Серед найбільш вагомих напрацювань останніх років слід виділити праці таких дослідників, як О. О. Красноручський [1, 2], С. А. Нестеренко [3], М. Й. Малік [4], П. Р. Пуцентейло [5], Н. П. Тарнавська [6], О. В. Ульяновко [7], І. Б. Яців [8] та інших. Що стосується зарубіжних видань, то важливим є вивчення досвіду формування конкурентних переваг в аграрному секторі країн Східної Європи. Зокрема, комплексна оцінка конкурентоспроможності болгарських аграрних підприємств, з урахуванням економічної ефективності, фінансових можливостей, адаптивності і рівня стійкості, наведена в роботі Г. Башева [9]. Польський дослідник М. Вігер [10] в своїх працях розкриває особливості формування систем конкурентоспроможності польських підприємств після вступу в Європейський союз. Враховуючи значний обсяг

наукових напрацювань у цьому напрямі, слід зазначити, що окремі питання є недостатньо вивченими. Зокрема, додаткового наукового обґрунтування потребує механізм впливу чинників зовнішнього середовища на систему забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є визначення ключових груп чинників зовнішнього середовища та наукове обґрунтування відмінностей в оцінюванні їх впливу на конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження з авторським обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проведені попередні дослідження теоретико-методичних підходів до трактування дефініції «конкурентоспроможність» вказують на те, що більшість дослідників визначають її як порівняльну перевагу одного підприємства відносно інших підприємств галузі, в якій вони функціонують. В умовах глобалізації економічних процесів не має значення, чи є ці підприємства резидентами національної економіки, чи належать до економічних систем різних держав. Проте, аналізуючи процеси формування конкурентних переваг в агропромисловому секторі економіки, доцільно стверджувати, що поняття конкурентоспроможності аграрних підприємств є набагато складнішим і трактується неоднозначно. В першу чергу, це пов'язано зі специфікою діяльності агропромислового сектора як галузі економіки. Відмінність аграрного сектора економіки, зокрема процесу виробництва, полягає у значній залежності від погодних умов, природних ресурсів, характеризується тривалим циклом виробництва тощо. Відповідно, конкурентоспроможність аграрних підприємств має характерні відмінності, які визначаються:

- специфікою агропромислового сектора як галузі;
- суттєвим рівнем конкуренції на ринках агропродовольчої продукції;
- значною диференціацією суб'єктів ринкової діяльності.

В цьому контексті слід відзначити науковий підхід до трактування, який висловлюють дослідники М. Малік та О. Нужна [3, с. 28–29]. Відповідно до їх визначення конкурентоспроможність аграрних підприємств – це здатність суб'єктів аграрних формувань адаптуватися до нових умов господарювання, виокремлювати та застосовувати свої конкурентні переваги і, відповідно, перемагати в конкурентній боротьбі на ринках агропродовольчої продукції, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку й оперативно та гнучко реагувати на динамічну зміну кон'юнктури. В цілому погоджуючись з головною ідеєю, необхідно зазначити, що земельні ресурси є лише одним із цілої групи природно-географічних чинників, які визначають відмінність зовнішнього середовища аграрного бізнесу і роблять вплив на формування конкурентних переваг у цій сфері.

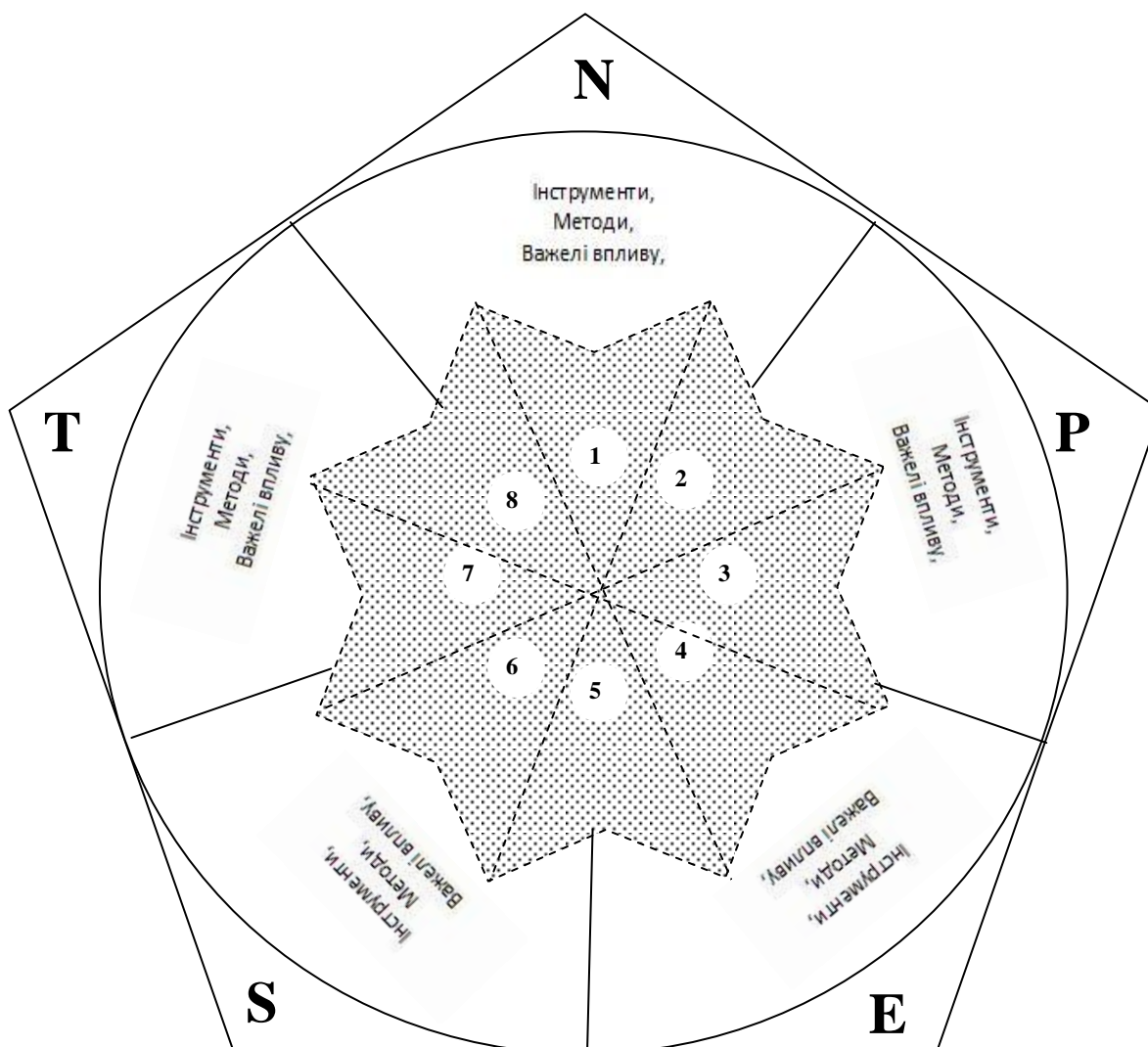
У статті ми робимо аналіз впливу чинників зовнішнього середовища на системи забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств і пропонуємо розглядати їх як «п'ятикутник NPEST» (рис. 1). Як основу ми взяли традиційну матрицю PEST-аналізу, яка дуже часто використовується для оцінювання зовнішнього середовища. PEST – це абревіатура, що визначає чотири групи чинників, за якими здійснюється оцінювання, а саме: політико-правове (Policy), економічне (Economy), соціально-демографічне або суспільне (Society), технологічне (Technology) середовище. Суть аналізу полягає у використанні експертного методу з метою визначення та виявлення рівня впливу чинників зовнішнього середовища на функціонування підприємства. Дослідник Н. Рітсон [11, с. 31] зазначає, що існують різноманітні варіації PEST-аналізу, які можуть включати також екологічні, ціннісні, етичні та інші групи чинників, однак максимально поширеним є застосування моделі, що містить саме чотири компоненти. Алгоритм здійснення PEST-аналізу передбачає розподіл чинників зовнішнього середовища на чотири групи та визначення ступеня впливу з метою прийняття управлінських рішень. Результатом застосування методу є представлення переліку чинників зовнішнього середовища, напрям та сутність впливу кожного з чинників на функціонування підприємства. Проте наведена матриця не може вважатися об'єктивною без урахування галузевої специфіки господарювання в агропромисловому комплексі. Група агрокліматичних чинників в аграрному секторі за вагою свого змісту має суттєвий вплив на розвиток господарювання і на конкурентоспроможність підприємств.

Розглядаючи, зокрема, рослинницьку галузь, слід відзначити, що об'єктивною є потреба сільськогосподарських рослин у конкретних агрокліматичних умовах. Так, показники якості ґрунту, кількість атмосферних опадів та сприятливий температурний режим різняться залежно від виду і культури. Це зумовлює їх зональність та ареал розповсюдження. І від того, наскільки культура є вибагливою, буде звужуватися сприятлива зона її культивування. Так, як приклад можна навести такі теплолюбиві рослини, як виноград, персики, чай чи цитрусові, які вирощуються лише у південних регіонах. У той же час традиційні для вітчизняної сівозміни культури – ячмінь, пшениця, кукурудза чи соняшник

– вирощуються майже по всій території України. Враховуючи те, що основою сталого тваринництва є його забезпечення кормами, саме галузь рослинництва обумовлює вплив природного чинника на розміщення тваринницьких комплексів. Мається на увазі розміщення пасовищ, їх розміри, склад та можливість їх використання. Слід зазначити, що впровадження прогресивних інноваційних технологій забезпечує можливість мінімізувати існуючу залежність. У той же час такі дії вимагають додаткових капіталовкладень.

Як ключові агрокліматичні чинники розміщення та спеціалізації агропромислового виробництва О. В. Ульяновченко [7] виділяє, зокрема, якість ґрунтів; тривалість безморозного періоду; суму активних температур; сумарну сонячну радіацію; умови зволоження, кількість опадів; забезпеченість водними ресурсами, ймовірність засух, заморозків, ерозії.

Зокрема прогнозування врожайності сільськогосподарських культур та валового збору продукції відбувається з урахуванням фізіологічних моделей росту та розвитку рослин, з використанням актуальної гідрометеорологічної інформації, геопросторової інформації про структуру площ, стан і продуктивність сільськогосподарських угідь, що, в свою чергу, допомагає вирішувати питання, пов'язані з прогнозуванням обсягів виробництва та формуванням цін на ринках сільськогосподарської продукції.

Рис. 1. Схема оцінювання впливу груп чинників зовнішнього середовища «п'ятикутник NPEST»:

1-8 – системи забезпечення конкурентоспроможності (1 – виробнича, 2 – маркетингова, 3 – організаційно-управлінська, 4 – мотиваційна, 5 – фінансово-інвестиційна, 6 – інноваційно-технологічна, 7 – антикризова; 8 – інформаційна. NPEST – групи чинників зовнішнього середовища (N – агрокліматичні, P – політико-правові, E – економічні, S – соціальні, T – технологічні)

Джерело: власна розробка автора.

Тенденцією розвитку аграрного виробництва у багатьох країнах світу є використання «точного землеробства», суть якого полягає в тому, що сільськогосподарське поле розглядається диференційовано. Тобто в межах окремого взятого поля є розбіжності в структурі та родючості ґрунту, забезпеченні поживними речовинами та вологою. Все це призводить до того, що врожай, отриманий на різних ділянках цього поля, буде різним. Застосування інноваційної системи забезпечення конкурентоспроможності в землеробстві дозволяє визначати так звані «проблемні» ділянки поля і, з урахуванням цього, коригувати норми висіву насіння, внесення добрив, застосування пестицидів, що сприяє зменшенню витрат та навантаження на навколишнє середовище. Тобто, правильна орієнтація в дії агрокліматичних чинників (ґрунт, волога, зміна клімату) дає можливість для підвищення конкурентоспроможності. Саме ці чинники приводять в дію технологічну і антикризову системи забезпечення конкурентоспроможності аграрного підприємства.

У межах авторської методики вважаємо за доцільне оцінювати зовнішнє середовище з позиції його нестабільності та ворожості відносно діяльності аграрного підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори оцінювання зовнішнього середовища аграрних підприємств

Група чинників	Чинники	Взаємодія з системою забезпечення конкурентоспроможності*
1	2	3
E – економічні	Макросередовище	
	E_{11} – динаміка ВВП	5, 7, 8
	E_{12} – рівень інфляції	5, 7, 8
	E_{13} – динаміка курсу валют	5, 7, 8
	E_{14} – динаміка ставки рефінансування	5, 7, 8
	E_{15} – зовнішньоторговельні квоти	5, 7, 8
	E_{16} – податки, тарифи, збори	5, 7, 8
	Мезосередовище	
	E_{16} – ринок агропродовольчої продукції і торговельні цикли	2, 8
	E_{17} – купівельна спроможність споживачів	2, 8
	E_{18} – закупівельні ціни поставщиків	1, 8
	E_{19} – цінова політика конкурентів	2, 8
	E_{110} – діяльність інвесторів	8
	E_{111} – діяльність агрохолдингів	2, 8
P – політико-правові	Макросередовище	
	P_{21} – вибори Президента, Верховної Ради України	7, 8
	P_{22} – зміна законодавства України	7, 8
	P_{23} – підписання міжнародних угод	7, 8
	P_{24} – членство в міжнародних об'єднаннях	7, 8
	P_{25} – геополітичні зміни	7, 8
	P_{26} – рівень лобіювання аграрної галузі	7, 8
	Мезосередовище	
	P_{27} – вибори до місцевих органів влади	7, 8
	P_{28} – місцеві програми розвитку АПК та інші регуляторні документи	7, 8
P_{29} – лояльність місцевої влади	7, 8	
T – технологічні	Макросередовище	
	T_{31} – глобальні тенденції науки і техніки	1, 6, 8
	T_{32} – розвиток технологій в країні	1, 6, 8
	Мезосередовище	
	T_{33} – нові патенти в аграрній галузі	1, 6, 8
	T_{34} – нові сорти, породи, види	1, 6, 8
T_{35} – нові технології	1, 6, 8	

Продовження табл. 1

1	2	3
S – соціальні	S_{41} – зміни в базових цінностях	2, 4, 8
	S_{42} – зміни в стилі і рівні життя	2, 4, 8
	S_{43} – ставлення до праці і відпочинку	3, 4, 8
	S_{44} – демографічні зміни	8
	S_{45} – релігійні чинники	3, 4, 8
	S_{46} – питома вага спеціалістів із вищою освітою	3, 4
	S_{47} – вплив ЗМІ	2, 8
N – агрокліматичні	N_{51} – родючість ґрунту	6, 7
	N_{52} – тип ґрунту	6, 7
	N_{53} – температурний режим	6, 7
	N_{54} – середньорічна кількість опадів	6, 7
	N_{56} – рельєфні особливості	6, 7

Умовні позначення: 1-8 – системи забезпечення конкурентоспроможності (1 – виробнича, 2 – маркетингова, 3 – організаційно-управлінська, 4 – мотиваційна, 5 – фінансово-інвестиційна, 6 – інноваційно-технологічна, 7 – антикризова; 8 – інформаційна).

Джерело: власна розробка автора.

Запропонований нами метод базується на побудові переліку індикаторів для кожного чинника, які характеризуються репрезентативністю, точністю, релевантністю, відносною простотою розрахунку та доступністю. До цієї системи індикаторів необхідно враховувати як чинники, що будуть вказувати на коливання, які мають місце у середовищі господарювання, так і чинники, що дають можливість зробити висновки про силу та напрям впливу зовнішнього середовища на діяльність аграрного підприємства.

Дія чинників зовнішнього середовища приводить до реакції систем забезпечення конкурентоспроможності. В табл. 1 наведено авторське бачення відповідності дії систем – як виклик на агресію зовнішнього середовища. Проте в більшості випадків має відбуватися саме комбінована дія різних систем, що дає можливість отримати додатковий синергетичний ефект та мобільно відреагувати на дію чинника або навіть не допустити його впливу. Так, якщо мова йде про рослинницьку галузь і вплив на неї агрокліматичних чинників, то менеджменту аграрного підприємства необхідно сконцентруватися на комбінованому підході до використання систем забезпечення конкурентоспроможності. Дотримання технологічних вимог до посівів та обробітку (інноваційно-технологічна система) дає можливість запобігти недоотриманню врожаю через низьку родючість ґрунтів чи інші чинники. Паралельно, страхування врожаю (антикризова система) компенсує понесені втрати у разі, якщо попередня система не спрацює.

Крім того, слід акцентувати увагу на унікальності взаємозв'язку між чинниками конкурентоспроможності та інформаційною системою. Саме вона виконує широкомасштабну функцію з поєднання та взаємозв'язку як між чинниками і системами, так і між самими системами. Оперативне і повноцінне забезпечення інформацією дає можливість формування оптимальних управлінських рішень господарюючими суб'єктами і приводить до адекватної реакції на дію подразника з зовнішнього середовища.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі. Аналіз наукової літератури та емпіричний досвід дали можливість сформулювати висновки про те, що існують суттєві відмінності у впливі чинників зовнішнього середовища на різні галузі економіки. Так, в аграрному секторі визначальними можна назвати групу агрокліматичних чинників, які роблять значний вплив на конкурентоспроможність аграрних підприємств і є слабо керованими. У дослідженні ми доповнили існуючий метод PEST-аналізу, вклавши в нього додаткову складову, що забезпечило можливість більшої об'єктивності й точності. Крім того, розроблено методичний підхід, що базується на побудові переліку індикаторів для кожного чинника, які характеризуються репрезентативністю, точністю, релевантністю, відносною простотою розрахунку та доступністю.

Список використаної літератури

1. Красноручський О. О. Оцінка конкурентного розвитку цільових ринків продукції аграрних підприємств / О. О. Красноручський, К. С. Богомолова // *Економіка та суспільство*. – 2015. – № 1. – С. 10–17.
2. Красноручський О. О. Державне регулювання аграрної сфери та динаміка конкурентоспроможності її суб'єктів / О. О. Красноручський // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. – 2014. – № 150. – С. 9–18.
3. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств : методологія і механізми : [монографія] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2007. – 270 с.
4. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств : управлінський аспект / С. А. Нестеренко. – К., 2012. – 483 с.
5. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України : теорія і практика : [монографія] / П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2011. – 420 с.
6. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств : теорія, методологія, практика / Н. П. Тарнавська; Тернопільський екон. ун-т. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 570 с.
7. Ульяновченко О. В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування : [монографія] / О. В. Ульяновченко, Л. А. Євчук, І. В. Гуророва. – Х., 2011. – 340 с.
8. Яців І. Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств : [монографія] / І. Б. Яців. – Львів : Український бестселер, 2013. – 427 с.
9. Bashev, H. et al. A study on competitiveness of Bulgarian farms / H. Bashev et al. // *Икономическа мисъл*. – 2011. – № 7. – Р. 95–123.
10. Wigier, M. The competitiveness of Polish agriculture after accession to the EU / M. Wigier // *Ekonomika Poljoprivrede*. – 2014. – Т. 61, № 1. – Р. 87.
11. Ritson, N. Strategic management / Neil Ritson. – New York : Neil Ritson & Ventus Publishing ApS., 2011. – 52 p.
12. Орлова К. Є. Удосконалення методики аналізу зовнішнього середовища промислових підприємств / К. Є. Орлова // *Молодий вчений*. – 2015. – № 2 (2). – С. 204–208.

References

1. Krasnoruts'kyu, O. O., Bohomolova K. S. (2015), "Assessment of competitive development of target market of agrarian enterprises production" ["Otsinka konkurentnoho rozvytku tsil'ovykh rynkiv produktsiyi ahrarnykh pidpryyemstv"], *Ekonomika ta suspil'stvo*, No. 1, pp. 10–17.
2. Krasnoruts'kyu, O. O. (2014), "State regulation of agrarian sphere and dynamics of its subjects competitiveness" ["Derzhavne rehulyuvannya ahrarnoyi sfery ta dynamika konkurentospromozhnosti yiyi sub'yektiv"], *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, No. 150, pp. 9–18.
3. Malik, M. Y., Nuzhna, O. A. (2007), Competitiveness of agrarian enterprises: methodology and mechanisms [Konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpryyemstv: metodolohiya i mekhanizmy], In-t ahrarnoyi ekonomiky, Kyiv, 270 p.
4. Nesterenko, S. A. (2012), Competitiveness of agrarian enterprises: managerial aspect [Konkurentospromozhnist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv: upravlins'ky aspekt], Kyiv, 483 p.
5. Putsenteylo, P. R. (2011), Competitiveness of meat cattle breeding of Ukraine [Konkurentospromozhnist' m'yasnoho skotarstva Ukrainy: teoriya i praktyka], VPTs "Ekonomichna dumka TNEU", Ternopil', 420 p.
6. Tarnavska, N. P. (2008), Management by enterprise competitiveness: theory, methodology, practice [Upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpryyemstv: teoriya, metodolohiya, praktyka], Ekonomichna dumka, Ternopil', 570 p.
7. Ul'yanchenko, O. V., Yevchuk, L. A., Hutorova I. V. (2011), Competitiveness of agrarian enterprises and strategic aspects of its formation [Konkurentnospromozhnist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv ta stratehichni aspekty yiyi formuvannya], Kharkiv, 340 p.
8. Yatsiv, I. B. (2013), Competitiveness of agrarian enterprises [Konkurentospromozhnist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv], Ukrayins'kyy bestseler, L'viv, 427 p.
9. Bashev, H. et al. (2011), A study on competitiveness of Bulgarian farms, *Ykonomycheska mys'l*, No. 7, pp. 95–123.
10. Wigier, M. (2014), The competitiveness of Polish agriculture after accession to the EU, *Ekonomika Poljoprivrede*, 61 (1), p. 87.
11. Ritson, N. (2011), Strategic management, Neil Ritson & Ventus Publishing ApS., New York, 52 p.
12. Orlova, K. Ye. (2015), "Improvement of the methodology of the analysis of external environment of industrial enterprises" ["Udoskonalennya metodyky analizu zovnishn'oho seredovyshcha promyslovykh pidpryyemstv"], *Molodyy vchenyy*, 2 (2), pp. 204–208.

S. Khaminich, Yu. Danko

**DIFFERENCES IN EVALUATING THE IMPACT OF ENVIRONMENTAL FACTORS
ON THE SYSTEMS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES COMPETITIVENESS**

The article is devoted to the substantiation of differences in assessing the impact of environmental factors on agricultural enterprises competitiveness. The relevance of this research and its relationship with the urgent problems of agri-food sector are determined. Agricultural enterprises, unlike other sectors of economic entities, are found to be under the influence of additional factors. It is proposed to make the scheme for assessment of the impact of environmental factors groups in the form of "NPEST pentagon". A group of agro-climatic factors is proved to have a significant influence on the formation of agricultural enterprise competitiveness. The main factors within every group and the systems of competitiveness, which are responsible for the leveling of every factor actions, are determined. It is actualized that all systems of agricultural enterprises competitiveness are in a state of constant interaction, which results in synergistic effect.

In this study, we have supplemented the existing method of PEST-analysis, giving it an additional component, which provides the opportunity of greater objectivity and accuracy. Besides, a methodological approach based on creating a list of indicators for every factor, characterized by representativeness, accuracy, relevance, relative ease of calculation and availability, is developed.

Keywords: *competitiveness, competitiveness ensuring system, agricultural enterprise, environmental factor, PEST-analysis, "NPEST pentagon".*